

Aron Reitan

USAs Sentral-Europa politikk med særlig vekt på Ungarn og Trianontraktaten

USAs påvirkning av Sentraleuropeisk selvbestemmelse og dens effekt på Ungarns situasjon frem til Trianontraktaten 1918-1920

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: Tore Tingvold Petersen
Mai 2022

Aron Reitan

USAs Sentral-Europa politikk med særlig vekt på Ungarn og Trianontraktaten

USAs påvirkning av Sentraleuropeisk selvbestemmelse og dens effekt på Ungarns situasjon frem til Trianontraktaten 1918-1920

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: Tore Tingvold Petersen
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

Innledning.....	2
Tema og problemstilling	2
Metode, kilder og tidligere forskning.....	3
USA: Passiv støttespiller til innflytelsesrik stormakt.....	5
Bakgrunn for USAs innflytelse	5
Woodrow Wilsons tale til kongressen.....	6
De Fjorten punktene	7
Analyse: De Fjorten punkters konsekvenser og ettermæle	10
Ungarn interne situasjon 1918-1920	12
Kommunistregime og terror	14
Fra Kommunist-Republikk til kongedømme.....	15
Analyse: Fra en ekstrem til en annen, skifte og forandring i Ungarn.....	16
Trianontraktaten	19
Nasjonalistiske og smaken av imperialismen i Trianontraktaten	21
Trianontraktatens ettermæle	22
Analyse: Trianontraktaten: hvor selvbestemmelse feilet, men samtidig lyktes.....	24
Konklusjon	25
Litteraturliste	27

Innledning

Tema og problemstilling

Fra tidenes morgen har vi mennesker formidlet historie til hverandre i form av muntlige fortellinger og nedskrevne som fortellingen om Gilgamesh. Siden grekeren Herodots *historie* har vi mennesker dokumentert historiske hendelser noe som er grunnlaget for faget historie i dag som dekker alt ifra politikk, institusjoner, krig, religion og alt imellom¹. I selve historiefaget lærer man om et såkalt nettverk av "tråder" som binder de minste hendelsene opp mot største av sin alder. Vi historikere kan legge til "tråder" i dette nettverket ved å legge frem våre egne teorier og konklusjoner om tidligere historiske hendelser via analyser. Historiens gang er fylt med seierherrer og deres beseirede motparter, noe som farger historiefaget nokså svart-hvit. Ved å undersøke historien fra en annen vinkel enn majoriteten kan man så lys og få et gjennombrudd, noe som er historikere og arkeologers store drøm. En drøm som bare kan oppnås igjennom hardt arbeid, dedikasjon og lidenskap for historiefaget.

Første verdenskrig var den første verdensomspennende krigen i menneskets historie, krigen varte ifra 1914-1918 var en krig definert av skyttergravskrig, bruken av kjemiske våpen og teknologisk fremgang. Da våpenhvilen den 11 november 1918 ble undertegnet var både mennesker og det fysiske landskapet særlig i Europa, sterkt preget av krigens gang. Soldater lå strødd i ingenmannsland (områdene imellom skyttergravene), døde av krigens gang, i byene spredte sykdommer seg fort via sårede soldater, mangelen av mat var normalt flere steder og folk var nokså utslitt av krigen, både fysisk og mentalt. USA som en dominerende stormakt hadde på dette tidspunktet lagt frem en rekke krav for fred, krav som fikk større konsekvenser for Europa enn det USA selv kunne ha antatt. Deres krav ga spillerom og begrunnelse for at Ungarns naboer kunne okkupere og annektere landområder fra den ene delen av det sammenfalle Habsburgriket. USAs fjorten punkter påvirket Europa, derav spesielt Sentral-Europa på en måte de aldri kunne ha forventet.

Oppgaven er hovedsakelig begrenset til perioden 1918-1920, fra første verdenskrigs slutt til Trianontraktatens undertegnelse, men de langvarige effektene av traktaten i ettertid skal også nevnes. Hovedmålet med denne oppgaven er å se på hvordan flere av USAs fjorten punkter utgangspunkt med selvbestemmelse påvirket Sentral-Europa, særlig Ungarn i perioden gitt. Oppgaven blir dermed tredelt:

---

¹ Sandmo, 2015, 31

For det første skal vi se på USAs fjorten punkter, og hvordan de påvirket Sentral-Europa i perioden gitt. Det er verdt å merke at de fjorten punktene er den essensielle delen av teksten, og at analysen av Ungarns situasjon før og etter Trianon ikke ville vært slik den var foruten USAs proklamering av deres fjorten punkter. I lys av de fjorten punktene skal vi i andre del se på Ungarns situasjon innen tidsrammen 1918-1920 og regimeskifte på regimeskifte og terror som svar på terror resulterte i restaureringen av det Ungarske kongedømmet. I tredje og siste del skal vi se på hvordan Trianontraktaten forandret Ungarn, hvordan selvbestemmelse aspektet ble brukt og ikke brukt i traktaten. Problemstillingen er som følger:

Hvordan påvirket USAs fjorten punkter Sentral-Europa og da særlig Ungarn i perioden 1918-1920, og hvordan vises dette i Trianontraktaten?

Den dag i dag vet de aller fleste at amerikansk politikk skaper bølger verden rundt, hvert presidentvalg blir nøye fulgt med i mange land rundt omkring i verden. Deres rolle som stormakt kom til syne med første verdenskrig og deres fjorten punkter er en av deres første forsøk på å vise til sin stormaktspolitikk. Formålet med denne teksten er å vise til den effekten de fjorten punktene hadde for Sentral-Europa i den gitte perioden, hvordan enkelte elementer av punktene ble brukt for å begrunne flere kriger i Sentral-Europa i ettertiden, og hvordan de fjorten punktene påvirket formuleringen av Trianontraktaten og derav ettertidens Europa.

Aller først kommer teorien om USAs fjorten punkter og den følgende analysen rundt den. Deretter kommer situasjonen i Ungarn i perioden 1918-1920 frem hvor vi skal se på den interne situasjonen i Ungarn og hvordan de fjorten punktene indirekte var ansvarlig for Ungarns skjøre situasjon, med følgende drøfting. Følgende kommer vi til Trianontraktaten og dens effekt og forandring i Europa. etterfulgt av en analyse hvor vi skal se etter de fjorten punkters indirekte konsekvenser for Ungarn og Sentral-Europa/Balkan. Til sist skal vi i dybde se på de forskjellige "røde trådene" som knytter alt dette sammen, sette det sammen til et helhetlig bilde som viser den store effekten de fjorten punktene hadde på Europeisk politikk, demografi og fremtiden.

[Metode, kilder og tidligere forskning](#)

For å svare på problemstillingen gikk jeg fram metodologisk ved å lese generell historie angående den relevante perioden. Ved å studere forskjellige kilder kom jeg fram til en svært relevant primærkilde og en annen sekundærkilde i form av en bok som til sammen dekket den

relevante tematikken nokså godt. I forbindelse med de fjorten punktene har jeg undersøkt hva punktene var, hvordan de ble mottatt av de andre stormaktene ved fredskonferansen og hvordan de ble tolket i Europa generelt i lys av selvbestemmelse. Deretter med undersøkelsen av Ungarn i perioden 1918-1920 har undersøkt bakgrunnen for de indre problemene og senere trukket enkelte paralleller opp de selvbestemmelsesprinsippets påvirkning av Sentraleuropeisk politikk derom. Til slutt har jeg analysert hvordan selvbestemmelsesprinsippet feilet, men samtidig lyktes med Trianontraktaten. Kildene brukt er, ført primærkilden deretter sekundærkilden:

All informasjon om de fjorten punktene kommer direkte fra *FRUS (Foreign Relations of the United States)*, som er en samling av de amerikanske presidentenes utenrikspolitikk. Det er herfra Woodrow Wilsons tale til kongressen den 8 januar 1918 er tilgjengelig for alle og en å lese. Talen heter «*Address of the President of the United States Delivered at a joint session of the Two Home of Congress, January 8, 1918*»². Selve talen tar for seg de fjorten kravene som Woodrow Wilson presenterte for kongressen og som de senere kom til å legge frem under fredskonferansen i Paris i januar 1919. Ettersom talen og punktene er skrevet på engelsk har jeg oversatt de så godt som jeg kunne, om noe er feil beklager jeg for det.

Angående Trianontraktaten og Ungarn i perioden satt er boken av den østeriske historikeren Arnold Suppan brukt. Boken er kalt *The Imperialist Peace Order in Central Europe: Saint-Germain and Trianon, 1919-1920* (2019), og omhandler situasjonen i Sentral-Europa i tidsrammen 1918-1920 og fredsavtalene for Østeriket Saint-Germain og Ungarn Trianon. Boken er perfekt for å forstå den interne situasjonen i Ungarn og generelt de interne og eksterne truslene som truet nasjonens dominans av regionen. Ettersom tematikken omhandler Ungarn og Østeriket er naturligvis mange av bøkene tilgjengelig naturligvis på Tysk og Ungarsk hvorav jeg snakker eller forstår hverken. Heldigvis er denne boken og på sett og vis kompendiet oversatt til engelsk, foruten oversettelsen av nettopp denne boken ville jeg nok ikke valgt dette temaet.

I det siste kapittelet av Arnold Suppans bok kalt "*The Treaties of Saint-Germain and Trianon. A Reassessment after 100 Years*" viser Suppan til flere forskjellige standpunkter av andre historikeres forskning og meninger. Han viser aller først til den britiske historikeren Zara Steiner som mener at fredsavtalene for Østeriket, Ungarn og Bulgaria var mye strengere

---

² Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller. Document 5

enn den for Tyskland³. Suppan viser deretter til at Steiners mening er basert ut ifra de landenes totale etniske befolkningstap i traktatene og han viser til at befolkningene i disse nasjonene så på fredstraktatene som overbestemt for dem og som bedrag av Wilson's prinsipper om nasjonal selvbestemmelse ut ifra de fjorten punktene⁴.

Ved sin forskning igjennom boken kommer Suppan frem til 8 konklusjoner angående fredstraktatene for Ungarn og Østeriket. Relevant for denne oppgaven ut ifra de 8 konklusjonene er hovedsakelig punkt 2 og 8, i sin andre konklusjon viser Suppan til at alle etterkommerne av Habsburg monarkiet kom til fredskonferansen i Paris med krav om landområder⁵. Til sist med punkt 8 konkluderer Suppan at fredskonferansen i Paris ytterste mål om å etablere en varig fred for ettertiden feilet, han viser også til at begrep om nasjonal selvbestemmelse var drivende faktorer for Hitlers krav om *Anschluss* av Østeriket, og kravene angående Sudetlandet og Danzig, og senere Stalins angrep på Polen for å gi nasjonal selvbestemmelse til hviterusserne og Ukrainerne innad i landet⁶. Som en ut ifra dette kan se, så er konsensusen angående de fjorten punktenes fredsmål, at de feilet.

USA: Passiv støttespiller til innflytelsesrik stormakt

Bakgrunn for USAs innflytelse

I begynnelsen av første verdenskrig var USA som under andre verdenskrig, en tilskuer på sidelinjen. Selv om befolkningen innad i begynnelsen var noe splittet økte handelen med Entente-nasjonene da særlig ved å selge mat, våpen og ammunisjon til dem. Via denne handelen og den økende spenningen i verden, begynte USA å industrialisere seg i et hyppigere tempo enn tidligere takket være de økonomiske gevinstene de tjente på handelen. Da det tyske keiserriket angrep nøytrale Belgia i august 1914, ble den generelle støtten lagt til Ententemaktene, særlig da propagandaen om det Tyske keiserrikets utførte grusomheter ble kjent. En av de tyske taktikkene for å vinne krigen fort var for deres U-båter å senke alle handelsskip utenfor de britiske øyer for å sulte britene ut av krigen både bokstavelig og industrielt. Med denne slagplanen ble flere handelsskip og transportskip senket noe som anstrengte den britiske situasjonen mere og mere. Over tid ble også passasjerskip senket hvor enkelte av passasjerene var amerikanske borgere, grunnene for at de senket disse passasjerskipene var ifølge tyskerne at de fraktet mat og råvarer, noe som det det ble. Med

---

³ Suppan, 2019, s. 168

⁴ Ibid: 168

⁵ Ibid: 177-181

⁶ Ibid: 177-181

den varige handelen og tap av liv utenfor de britiske øyer var den amerikanske støtten og generelle oppfatningen på siden til Ententen, og med den økonomiske veksten og den globale situasjonen hadde USA industrialisert seg mye. Det var først da britisk etterretning snappet opp et tysk telegram sendt til Mexico, at USA hadde gode grunner for å bli med i krigen. Beskjeden i det Tyske telegrammet var enkelt, Mexico skulle få tilbake sine gamle territorier som USA nå eide, vis de angrep USA. Da Tyskerne senere begynte med ubegrenset U-båtkrigføring ble det i begynnelsen av april stemt og erklært at USA ble med i krigen på Ententesiden 6 april 1917⁷.

Woodrow Wilsons tale til kongressen

I en tale til den amerikanske kongressen den 8 januar 1918 snakket den daværende presidenten Thomas Woodrow Wilson, om krigen de befant seg i. Talen begynner om den anspenne situasjonen angående fredsforhandlingene imellom det Tyske keiserriket og de revolusjonære russerne som pågikk t i Brest-Litovsk. Wilson bemerker at i en "sann demokratisk ånd" så hadde russerne insistert på at fredsforhandlingene pågående med tyskerne skulle være en åpne slik at hele verden fikk følge med på dens gang⁸. Her blir det bemerket at det er den militære bransjen av den tyske staten som representerer det tyske keiserriket i fredsforhandlingene og at derfor har de ikke noen tanker for folket i territoriene de har okkupert og legger krav på, dermed falt fredsforhandlingene imellom partene sammen⁹. Det kan bemerkes her at det ble fred imellom det Tyske keiserriket og revolusjonære Russland den 3 mars samme år hvor Russland ga ifra seg store landområder i vest, fredsavtalen er kjent som Brest-Litovsk. Lengere inn i talen til kongressen kommer presidenten inn hovedtemaet for selve talen; USAs krav til den kommende fredskonferansen. Det er her at Woodrow Wilson bemerker at deres krav ikke er noe unormalt for dem ettersom de vil leve i en verden hvor alle kan leve i fred og trygghet¹⁰. En verden hvor enhver nasjon har å styre med sine egne institusjoner, hvor sikker handel og vern imot utenfor aggresjon er garantert av andre nasjoner¹¹. Med basis på disse ønskene som an deler med kongressen legger presidenten frem en liste på fjorten punkter som må bli fulgt vis det skal bli fred, ikke minst en varig fred.

---

⁷ Kramer, Palmer & Colton, 2020, s. 725

⁸ Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller. Document 5

⁹ Ibid

¹⁰ Ibid

¹¹ Ibid

De Fjorten punktene

Woodrow Wilsons fjorten punkter kan man den dag i dag kalle for idylliske, punktene la til rette for USAs krav og mål med deres første innblanding i Europeisk krig, hvorav kravene var langt ifra gode for USAs allierte¹². Kravene begynner med det en i dag vil kalle for grunnleggende goder med Punkt 1: Åpne fredsavtaler, diplomatiet skal forhandle åpenlyst og synlig for alle, Punkt 2: Fritt hav, frihet til å seile på havet også i internasjonalt farvann, både i krig og fredstid, med eneste unntak for internasjonale avtaler, Punkt 3: Alle økonomiske begrensninger imot fri og lik handel må fjernes ettersom fri og lik handel skal være tilgjengelig for alle¹³. Bare ved de første tre kravene her kan en se ting som man i dag vi tar for gitt, men som i 1918 var ting som ikke var garanterte goder. Heretter kommer ting som gjaldt datidens verden og situasjonen som verden var i. Punkt 4: Likeholdige garantier for nedrustning av militær fullkapasitet i fredstid, Punkt 5: En fritt og upartisk ordning for koloniene med tanke på de innfødte der inno¹⁴. Her kan en lett se at enkelte av kravene til Woodrow Wilson ikke ble fulgt opp, den likeholdige nedrustningen ble ikke opprettholdt, selv om alle nedrustet ble de tapende nasjonene igjennom fredsavtalene tvunget til å nedruste mesteparten av deres militære bransjer, enkelte måtte legges ned som Tysklands flystyrker. Samtidig ble ikke de koloniale grensene omtegnet ettersom en av de større grunnene til konflikter i Afrika etter avkoloniseringen var etniske og kulturelle gnissinger pga. landegrenser laget av europeere med linjaler. Punkt 6: Tilbaketrekking av alle soldater innenfor russisk territorium og en ordning av alle spørsmål angående Russland som skal sikre samarbeidet mellom alle nasjoner i verden og tillate Russland å bestemme sin egen politiske utvikling. La det bli et medlem av det frie nasjoners samfunn med de institusjonene som de selv har valgt, og landet må få all den hjelp de trenger og selv ønsker. Behandlingen de får av sine søsternasjoner i de kommende månedene framover vil være en test av dere velvilje¹⁵. Her kan man se at intensjonene til Woodrow Wilson var å forme et godt forhold til den Russiske staten som hadde oppstått under krigen via en blodig revolusjon og som ironisk nok nærmest 30 år senere skulle vise seg å bli USAs store rival.

I begynnelsen av krigen ble Belgia invadert av det Tyske keiserriket etter å ha nektet dem adgang til deres territorium, tyskerne invaderte i august 1914 og på grunn av invasjonen

---

¹² Kramer, 2011, s. 156

¹³ Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller. Document 5

¹⁴ Ibid

¹⁵ Ibid

ble Storbritannia med i krigen også¹⁶. Belgia falt og det er nettopp dette punkt 7 tar for seg: Gjenopprettelse av Belgisk uavhengighet uten noen som helst forsøk på å begrense den friheten som den har felles med andre nasjoner. Ingen annen handling vil tjene til å gjenopprette tillitten mellom nasjonene og derav dets folk. Foruten Belgisk gjenopprettelse vil hele strukturen og gyldigheten til den internasjonale loven for alltid være svekket¹⁷. Ettersom Belgia er en stat i dag og at de andre nasjonene var enige i dette så forble Belgia gjenopprettet som en selvstendig nasjon. Punkt 8: All fransk territorium skal bli returnert og det territorium hærtatt, og den urett gjort mot Frankrike av Preussen i 1871 angående Elsass-Lothringen, som har gjort fred i verden usikker i mere enn 50 år, må bli gjort god igjen slik at freden igjen kan være sikret til fordel for alle¹⁸. Dette vet vi ble også gjort og at selve grenseregionen forble et konfliktområde opp til andre verdenskrig. Uansett uten Elsass-Lothringen ville ikke fastlands Frankrike sett så fint ut på kartet som det gjør i dag.

Punkt 9: En omjustering av Italias grenser der hvor det er gjenkjennbare nasjonalitetslinjer, Punkt 10: Folket i Østeriket-Ungarn, som har plass blant de nasjonene vi ønsker å se ivaretatt og forsikret, bør få den frieste muligheten til selvstendig utvikling¹⁹. Her kan en se at USA ville justere på Italias grenser som strakk seg utenfor sine egne etniske og kulturelle grenser, noe som det ikke ble noe av dette ettersom Italia fikk Trent regionen som var dominant tysk samt Istria og Zara-regionene på Balkan, de andre stormaktene godtok ikke dette punktet i det hele tatt. Når det kommer til punkt 10 så fikk både Østeriket og Ungarn muligheten til selvstendig utvikling, men begge nasjonene var økonomiske, sosiale og militært utslitt. Man kan si at de prøvde, men via hver deres fredstraktater som påførte de store krigserstatningene prøvde de ikke lenge.

Ententenasjonene var enige i enkelte ting, spesielt når det gjaldt Balkanregionen, her ble de enige rundt punkt 11 veldig fort: Romania, Serbia og Montenegro burde etableres og hærtatte områder gitt tilbake; Serbia må få fri og sikker tilgang til havet, og forholdet mellom de forskjellige Balkan-statene må bli ordnet med tanke på historisk etablerte troskaps- og nasjonalitetslinjer; og internasjonale garantier for den politiske og økonomiske uavhengigheten og den territorielle integriteten til de forskjellige Balkan-statene bør etableres/inngås²⁰. Å etablere stater med tanker på etniske og kulturelle linjer på Balkan er

---

¹⁶ Kramer, 2011, s. 154-155

¹⁷ Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller. Document 5

¹⁸ Ibid

¹⁹ Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller. Document 5

²⁰ Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller. Document 5

lettere sagt enn gjort og derfor ble Jugoslavia etablert som "løste" disse problemene der og da. Punkt 12: De tyrkiske delene av det nåværende Osmanske riket bli sikret en sikker selvstendighet, men de andre nasjonalitetene som nå er under tyrkisk styre bør få sikret en fullstendig uhindret mulighet til autonom utvikling. Dardanellene burde forbli permanent åpne for fri passasje for skip og handel under alle internasjonale garantier²¹. Tyrkia forble en stat i de kommende årene ettersom det Osmanske riket falt sammen og Dardanellene også tidligere kjent som Hellesponten ble en demilitarisert sone i ettertiden.

Punkt 13: En uavhengig polsk stat må bli opprettet og den må inneholde alle territorier bebodd av en polsk befolkning. Den må få fri og sikker tilgang til havet og dens politiske og økonomiske uavhengighet og territorielle integritet burde bli garantert av internasjonal avtale/pakt²². Denne gikk igjennom og via det tyske keiserrikets fredsavtale med revolusjonære Russland etablerte Ententemaktene en uavhengig polsk stat som inneholdt områdene bebodd av majoriteten av polakker, nasjonen som ikke hadde eksistert på over 100 år ble gjenopprettet noe som passet godt med de forskjellige gruppene som ønsket polsk uavhengighet og selvbestemmelse²³. Punkt 14: En sammenslutning/forbund bestående av nasjoner må dannes under spesifikke avtaler med dens formål er å gi gjensidige garantier for politisk uavhengighet og territoriell integritet til både store og små stater/nasjoner²⁴. Dette er en av de punktene som hadde mest innflytelse, dette er forslaget som endte opp med å danne Forente Nasjoner som senere ble omdøpt til FN, de forente nasjoner.

Felles for punkt 9 til 13 er nasjonal selvbestemmelse, punktene ville forhindre fremtidige konflikter og var viktige punkter i dem å sikre en fredelig framtid. Ideene om selvbestemmelse, selvstyre og autonomi ble veldig populære i Europa, de ga gjenklang og la til på mange av ideene og tankene som hadde ledet opp til tidligere revolusjoner, fra den franske revolusjonen om folkesuverenitet og de etterfølgende revolusjonene i 1848²⁵. Da de fjorten punktene ble publisert i Europa, retten til nasjonal selvbestemmelse skapte bølger over hele Europa, nasjonale befolkninger som delte fellestrekk via etniske og lingvistiske trekk²⁶. Sammen med punkt 14 som ledet til etableringen av Folkeforbundet, var punktene angående selvbestemmelse de virkelig vellykkede delene av Woodrow Wilsons fjorten punkter.

---

²¹ Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller. Document 5

²² Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller. Document 5

²³ Kramer, 2011, s. 158

²⁴ Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller. Document 5

²⁵ Kramer, Palmer & Colton, 2020, s. 513

²⁶ Kramer, 2011, s. 156

Analyse: De Fjorten punkters konsekvenser og ettermæle

Det er helt uten tvil at USA ved slutten av første verdenskrig hadde blitt en stormakt, ikke bare grunnet deres egen industrielle ekspansjon og innblanding i krigen, men på grunn av at de europeiske stormaktene led av økonomiske kriser, opprør innad i armeene og ikke minst store tap av menneskeliv. Selv om USA var med i litt over et halvt år hadde de som passiv alliert i tre år vært veldig viktige for det Entente-maktene fra begynnelsen igjennom handel, da særlig for Storbritannia som tyskerne prøvde å sulte ut. Med sin deltakelse i krigen og som en konstant penge og handelsbank for Ententemaktene, følte USA seg såpass stor og sterk at de presenterte deres fjorten punkter som i all hovedsak var krav som måtte bli godkjent. Med Woodrow Wilsons fjorten punkter lagt frem visste og/eller i det minste trodde presidenten og den amerikanske kongressen at deres hjelp og makt var nok til å påvirke europeisk politikk og utfallet av krigen. Det er verdt å merke seg at tapene av menneskeliv og ren utslitthet av krigen for sivile og soldater på frontlinjene hadde gjort at de europeiske Ententemaktene ikke var så imøtekommende i enkelte av USAs krav. Hva kunne de ha trodd, at de som hadde deltatt og mistet en brøkdel av deres allierte i soldater og en mikroskopisk del når det kom til sivile, kunne komme inn og ta roret fra imperialistiske stormakter som hadde styret i flere hundre år? Nei det kunne de ikke, og med det ble flere av de fjorten punktene forkastet av deres allierte grunnet misnøye og uenigheter, da særlig oppdelingen av koloniene og omjusteringen av Italias grenser. Den europeiske følelsen av krigen var ikke den samme som den amerikanske, hvor USA ble lite negativt påvirket og mere positivt påvirket i alle stadier fra økonomiske til politiske, var den europeiske økonomien i ruiner, de politiske aspektene var anstrengte og radikale elementer hadde begynt å komme frem, noe som fredstraktatene bare forsterket i den følgende mellomkrigstiden.

De mest relevante punktene som bør analyseres her er punkt 10 til 13. Punktene gjaldt områdene innad i Østeriket-Ungarn, Balkan-regionen, det Osmanske riket og Tyskland. Alle disse punktene har som mål at befolkningen innad i disse områdene, særlig Habsburgerriketets etterfølgerstater, skulle ha den frieste muligheten til autonom utvikling og selvstyre uten utenlandsk påvirkning. Selvstyre ble ikke fullt en realitet i det senere Jugoslavia ettersom det sannsynligvis var lettere å sette Serbia i lederstolen som var et Entente-medlem over å separere og partere Balkan inn i alle dets skillelinjer. Her ble oppdelingen av Balkan med tanke på historisk etablerte troskaps- og nasjonalitetslinjer, punkt 11 kastet til siden for å styrke Serberne som forble dominante i de fleste aspekter av det senere Jugoslavia frem til andre verdenskrig. Områdene Tyskland hadde fått igjennom deres fredsavtale med

Sovjetunionen igjennom Brest-Litovsk avtalen, områdene de fikk var områder bebodd av polakker og noen av disse områdene ble gitt til det nyetablerte Polen som satte den nyetablerte republikken i skuddlinjen til Sovjetunionen. Noe som ledet opp til den polsk-Sovjetiske krigen 1919-1921, hvor Polen som en føniks fra asken sto imot den Sovjetiske kjempen og vant.

Returneringen av Elsass-Lothringen til Frankrike kan man se på som en gjenopprettelse av normalen for Frankrike og med selvbestemmelsesprinsippet som en grunn for dets returnering²⁷. Historisk sett har regionen vært innenfor både Frankrike og det tidligere Tyske-Romerske riket, derav var og for så vidt er befolkningen i de nå oppdelte regionene den dag i dag bestående av franskmenn og tyskere av forskjellige lingvistiske grupper. Med tanke på å sikre freden og selvbestemmelsesprinsippet for den franske befolkningen innad i regionen, ble området gitt tilbake til Frankrike. Dermed fikk Frankrike gjenopprettet sin tidligere landegrenser i Europa og fikk en strategisk grense imot Tyskland med Rhinelve som markert skille imellom de to nasjonene. I grenseområdene på den franske siden ble et festningsverk bygget, et "nyttig" festningsverk kjent som Maginotlinjen.

En kan tydelig se at Woodrow Wilsons fjorten punkter hadde dirkede konsekvenser når de ble anvendt og brukt i felten så effektivt som i vakuemet etterlatt av Habsburgerriketets fall. Hvorav Woodrow Wilsons fjorten punkter ønsket etablering av stater på basis av kulturelle, etniske og religiøse linjer, ble de mere mudret til på Balkan hvor Serbia bare omorganiserte seg om til Jugoslavia og inkorporerte de andre folkegruppene rundt seg. Ideene om selvbestemmelse ble brukt som en begrunnelse for Tsjekkoslovakia, Jugoslavia og Romanias imperialistiske og nasjonalistiske trekk i ettertiden, hvor hver en av de ønsket å inkorporere sin representative befolkning og dets bebodde landområder, noe som Ententemaktene for Jugoslavia og Tsjekkoslovakia var nølende for, Romania favoritten til både Italia og Frankrike, mulig grunnet sin felles kultur og språk. Etnisitet og kulturgrensene på Balkan og i det tidligere Habsburgerriket var og er fremdeles den dag i dag godt blandet

I ettertiden kan vi se på Wilson som en progressiv skikkelse i en samtid hvor de aller fleste av hans likemenn hadde skjellsjokk fra krigen. Hans fjorten punkter ble tatt del for del og avvist eller godtatt av de delegasjonene i fredskonferansen i Paris, hvorav flertallet ble avvist. Man kan tydelig se at mange av de fjorten punktene hadde som mål å forhindre en ny krig ut ifra at de ville sikre fri handel, åpent hav, åpne fredsavtaler og nedrustning. Wilsons og

---

²⁷ Kramer, 2011, s. 158

derav USAs fjorten punkter var ikke en fullstendig fiasko ettersom en god del av punktene er innført den dag i dag. For sin samtid så ble de fjorten punktene og derav Woodrow Wilsons fredsprogram kastet inn i en verden utslitt av krig hvor ingen ville miste noe, men alle ville ha noe og mange var hevngjerrige²⁸. Dette var grunnen til at så mange punkter ble ignorert, men vis man ser på et Europakart i dag så ser man punktenes ettermæle i form av Belgia og Polens eksistens. Det fjortende punktet stadfestet hans ønske om etableringen av allianse av nasjoner som sitt formål skulle være å forhindre krig og ved anledning skape dialog mellom stridene parter. I hans samtid ble dette forbundet etablert ved navnet Folkeforbundet, men USA ble ikke medlem av da den amerikanske kongressen nedstemte deres medlemskap i forbundet. Woodrow Wilson skal i ettertiden ha sagt; «foruten Amerikansk medlemskap i ligaen, så vil det forekomme en ny krig innen en generasjon», noe som dessverre viste seg å være litt for korrekt²⁹.

Det er tydelig at Woodrow Wilson's fjorten punkter bygde på demokratiske elementer om selvstyre og autonomi noe som vi i dag tar for gitt. Mange av hans punkter var nok litt for radikale og/eller progressive for folket i hans samtid, men for oss den dag i dag kan vi se hva han prøvde å oppnå, det er trist at ikke noen andre ledere delte hans idealisme. Hadde man fulgt hans punkt 5 om en fri og upartisk ordening for koloniene med tanke på de innfødte der innom, så hadde nok mange kriger og elendighet blitt unngått for de innfødte i Afrika³⁰. Man kan rett og slett si at han var forut for sin tid med sin progressive tankegang i forhold til koloniene og at man får håpe at han er stolt over hva Folkeforbundet, dagens FN er blitt til. Mulig Woodrow Wilson var lærd innad opplysningstidens tanker og livssyn, og bygde på ideene fra den franske revolusjon og revolusjonene av 1848, bortsett fra at denne gangen derimot var det ikke behov for storskala revolusjoner over hele Europa, fordi de var sikret selvstyre, selvbestemmelse og autonomi gjennom USAs fjorten punkter. Ideen om selvbestemmelse som i all hovedsak tar for seg etableringen av og eller garantien for selvstyre, ble brukt som begrunnelser for å gjøre akkurat det punktene var rettet imot, krig.

Ungarn interne situasjon 1918-1920

Ungarn som en selvstendig stat kom til igjennom «Aster revolusjonen, også kjent som Krysantemum revolusjonen» ledet av greven Mihály Károlyi, selve revolusjonen bygde på

---

²⁸ Graebner & Bennett, s. 23

²⁹ National Archives, 2022

³⁰ Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller. Document 5

nasjonalistiske grupper som hadde som ønske og mål å ha egen rett til selvbestemmelse³¹. Revolusjonen begynte i slutten av oktober og satte Mihály Károlyi som statsminister av den ny-erklærte Ungarske republikken, som formelt ble en republikk og uavhengig nasjon 16 november 1918³². Statsministeren Mihály Károlyi hadde på dette tidspunktet undertegnet en våpenhvile med Ententemaktene i Beograd, Serbia den 13 november³³. Det er her han møtte den ledende generalen av den franske orientalske armeen ved navn Louis Franchet d'Espèrey som ikke møtte han med vennlige ord og påpekte at han representerte Madjarene ikke de andre folkeslagene staten han representerte undertrykte som Tsjekkerne, Rumenerne, Jugoslaver og Slovakere³⁴. Det er her at flere kilder krangler noe, enkelte mener at Madjarene undertrykte minoritetene ved å ikke gi de posisjoner innad i regjeringen, men andre mener at de prøvde å assimilere de til Ungarere, andre igjen mener at dette var en lingvistisk sak altså hjelpe minoritetene å lære seg det ungarske språket. Ungarn hadde på dette tidspunktet allerede krympet drastisk i størrelse ifra den størrelsen den hadde før krigen, men Ungarn skulle bli mindre. Tsjekkoslovakia hadde allerede brutt ut av Habsburgerriket og ble med i krigen på Ententemaktens side, Romania hadde blitt medlem av Ententemaktene i 1916 etter at de hadde blitt lovet landområder³⁵. Sammen med Jugoslavia var både Tsjekkerne og Rumenerne ivrige til å ta landområder som de mente var deres på basis av Woodrow Wilsons fjorten punkter selvbestemmelse. Det skulle vise seg at de fjorten punktene, da spesielt nummer 10 som gjaldt nasjonene i Østeriket-Ungarn, spilte en stor rolle på hvordan de nye utbryternasjonene grunnla erobringer og krav på landområder som de mente var bebodd av sin representative befolkning.

Grunnet stadig innrykk av nabolands armeer hadde Ungarns utenriksminister grev Imre Csáky i slutten av februar 1919 håpet at Entente-nasjonene ville beskytte Ungarn på grunn av at Ungarn var en nyetablert republikk³⁶. Håpet skulle vise seg å være plassert feil ettersom områder med større prosentandel Madjarer ble lagt krav på av utbryternasjonenes noe imperialistiske-nasjonalistiske ambisjoner. Et område som vekket nye ideer skulle vise seg å være Slavonia, Slavonia som i dag er den nordøstligste delen av Kroatia var eid av Ungarn og befolkningen her var og er slavisk³⁷. Det er her at elementer innad i den

---

³¹ Kramer, 2011, s. 149

³² Suppan, 2019, s. 16

³³ Ibid: 123

³⁴ Ibid: 123

³⁵ Ibid: 66

³⁶ Suppan, 2019, s. 125

³⁷ Ibid.:123

Tsjekkoslovakiske regjeringen pekte på retten til selvbestemmelse for å verne all slaviske folkeslag fra Ungarsk dominans og undertrykkelse³⁸. Som resultat marsjerte Tsjekkoslovakiske soldater inn i Slovakia og med dette grunnla Edvard Beneš som representerte Tsjekkoslovakiske interesser i fredskonferansen i Paris, at landegrensen imellom Tsjekkoslovakia og Ungarn skulle gå ifra Bratislava til der Donau vender seg innover inn i Ungarn³⁹. På dette tidspunktet hadde Romania okkupert østlige deler av nasjonen, Tsjekkoslovakia de nordligste delene og Jugoslavia de sørligste delene, det eneste som ikke var okkupert var selve kjernen av Ungarn (noe omegn dagens Ungarn) og Budapest. Det stadig fiendtlige holdningen til Ungarn som fredskonferansen i Paris viste frem, gjorde at presidenten for Ungarn Mihály Károlyi brakte sammen og sa det han følte; «Make it a French Colony, or a Romania colony or a Czechoslovak colony»⁴⁰. Med dette resignerte Mihály Károlyi fra posisjonen som Ungarns statsminister og maktvakuumet ble fylt av en koalisjon av sosialdemokrater og kommunister som erklærte Den Ungarske Sovjetrepublikk født⁴¹.

Kommunistregime og terror

Den første Ungarske republikken falt grunnet statsministeren Mihály Károlyi resignasjon grunnet hans reaksjon på hvordan hans folk ble behandlet, hans regjering blir ofte omtalt som veldig pasifistisk for samtiden. Den etterfølgende Ungarske Sovjetrepublikken var ledet av en mann ved navn Béla Kun som kom til å regjere over den veldig kortlevde Sovjetrepublikken⁴². Under det nye styre ble de landeiende aristokratene og elementer av den katolske kirken utsatt for den "røde terroren", en periode i Ungarsk historie som tar etter navnebroren i samtidens Sovjet Russland, hvor alle elementer av landeiende aristokrater av de gamle ordenene og alle elementer ansett som anti-kommunistiske ble forfulgt, undertrykket og i flere tilfeller drept av de såkalte "røde vaktene" eller "Lenin boys"⁴³. Som respons på framrykning av sine nabolands armeer inn i sitt territorium dro den nyetablerte Ungarske røde arme opp imot Slovakia og gjorde motstand og etter hvert hadde okkupert store områder av det østlige Slovakia at de opprettet en Slovakisk Sovjetisk republikk der⁴⁴. I samtiden så flere

---

³⁸ Suppan, 2019, s. 125

³⁹ Ibid: 124

⁴⁰ Ibid.:126

⁴¹ Ibid: 126

⁴² Suppan, 2019, s. 126

⁴³ Ibid.:126

⁴⁴ Ibid: 127

av Ententemaktene på den nyetablerte Ungarske sovjetrepublikken med avsky og ved slutten av juni 1919 støttet både Frankrike og Storbritannia for å styrte den sovjetiske regjeringen⁴⁵.

I begynnelsen av august 1919 rykket den Rumenske armeen ganske hyppig innover i Ungarsk territorium på basis av at de skulle styrte den kommunistiske regjeringen, de nådde frem til Budapest hvor de begynte å plyndre alle former for industrielle og agrikulturelle verdier⁴⁶. Da de Tsjekkoslovakiske og Jugoslaviske armeene litt senere rykket inn i Ungarn begynte de med det samme, armeene spredde seg over hele Ungarn og plyndret det de kunne. Béla Kun og de andre av hans kommunist kamerater hadde flyktet ifra Budapest lenge før rumenerne ankom, de flyktet til Wien hvor de dro videre imot verdens kommunistiske hovedstat: Moskva⁴⁷. Kun kom aldri tilbake til Ungarn da han ble drept i Stalins utrenskninger på 1930-tallet, men flere av hans kommunist-landsmenn kom tilbake da Ungarn ble en Sovjetrepublikk igjen etter andre verdenskrig. Først to til tre måneder senere i november samme år kalte Storbritannia og Frankrike på nasjonene skyldig i dette til å trekke seg ut av Ungarn til de opprettede demarkasjonslinjene⁴⁸ Hovedstaden og landsbygdene i Ungarn var plyndret og den allerede ille situasjonen var forverret.

Fra Kommunist-Republikk til kongedømme

Miklos Horthy de Nagyánya er et nokså kjent navn for de som vet noe om moderne ungarsk historie, Miklos Horthy var vise-admiral i Habsburgerriket og en veldig høyt dekorert person. Da kommunistregimet regjerte i Ungarn, var Horthy krigsminister for en antirevolusjonær regjering som var blitt formet i respons til den røde terroren som da var i full effekt i Ungarn⁴⁹. I mai 1919 begynte Horthy å samle inn soldater til den nyetablerte nasjonal armeen med mål å frigjøre Ungarn fra kommunistenes grep, disse soldatene begynte sin egen versjon av den røde terroren kalt den "hvite terroren", denne kampanjen var rettet mot kommunister hovedsakelig, men senere rettet den seg også mot Jøder⁵⁰. Den hvite terrorens mål var å utrenske Ungarn for kommunistiske elementer, politikere, støttespillere og stoppe den røde terroren⁵¹. Den hvite terroren ble for det meste utført av den nasjonale armeen, men også flere paramilitære grupper og antikommunister deltok på kommunistjakten. Da de fleste kommunistene rømte fra landet eller gikk i skjul, opphørte den røde terroren og med dette

---

⁴⁵ Suppan, 2019, s. 127

⁴⁶ Suppan, 2019, s. 128

⁴⁷ Ibid: 128

⁴⁸ Ibid: 128

⁴⁹ Suppan, 2019, s. 128

⁵⁰ Ibid: 128

⁵¹ Ibid: 128

skulle man trodd at den hvite terroren også stoppet, dette forble ikke tilfellet da den hvite terroren fortsatte frem til 1921. Grunnet den ekstreme voldeligheten som enkelte hadde utført under terroren, ble flere fengslet og enkelte dømt til døden i tiden etterpå.

Den nasjonale armeen marsjerte inn i Budapest den 16 november med Horthy i spissen, de Rumenske soldatene trakk seg ut av Budapest den 24 november⁵². Da Horthys regjering hadde etablert seg i de følgende månedene kom en valgperiode for fremtiden av nasjonen. Fra januar til februar 1920 ble det avholdt et valg, og da stemmene ble talt proklamerte Ungarn seg som et kongerike igjen, hvorav Miklos Horthy ble valgt til regent den 1 mars 1920⁵³. Med Horthy som krigsminister, oppretter av den nasjonale arme og nå regent var han den mektigste mannen i Ungarn. hans antikommunistiske holdning er noe av det han er mest kjent for og han regjerte som regent i Ungarn fra 1920-1944. Forskjellige omstendigheter ledet til at Horthy overlevde andre verdenskrig krigen etter en lengere tid i fangenskap hos begge stridende parter, han er en av svært få aksemakt ledere som overlevde andre verdenskrig. Noe ironisk med at en admiral forble regent av en landelåst nasjon.

Analyse: Fra en ekstrem til en annen, skifte og forandring i Ungarn

Som en kan anta så var situasjonen i Ungarn etter Habsburgrikets oppløsning veldig usikker. Det tidligere Habsburgriket var kjent som det Østeriske keiserriket frem til 1867, da monarkikompromisset fremmet Ungarns stilling innad i riket og det Østeriske keiserriket ble omdøpt til Østeriket-Ungarn⁵⁴. Denne forfremmelsen av autonomi og representasjon innad i Habsburgriket var på sikt et tveegget sverd. Med oppløsningen av riket ble Ungarn en demokratisk republikk, republikken eksisterte bare et par måneder frem til Mihály Károlyi resignerte som statsminister. Hans korte tid som statsminister er tidligere nevnt som en veldig pasifistisk tid i Ungarns historie, men tenk på hans ståsted der og da. Ungarn hadde kommet ut av krigen som en selvstendig nasjon som hadde deltatt i krigen på sentral-maktenes side og som nyvalgt statsminister undertegnet han våpenhvilen og møtte d'Espèrey som var veldig fiendtlig innstilt mot ungarerne, noe som godt kan ha rettet Károlyi inn på den pasifistiske veien, mulig fordi han forstod at Ungarns situasjon var usikker og skjør. Károlyi gjorde kanskje som mange andre politikere i sin samtid og benyttet seg av de fjorten punktene, men på en annen måte. Kanskje han håpet på bedre behandling for Ungarn i fredsforhandlingene vis han og hans kabinett og derav Ungarn forble passiv under hans lederskap da Ungarn ble

---

⁵² Suppan, 2019, s. 128

⁵³ Ibid: 128

⁵⁴ Kramer, Palmer & Colton, 2020, s. 566-567

invadert. Om det skulle vise seg å være tilfellet, så er dette en av de mere hederlige brukene av de fjorten punkter og en av de mest mislykkede, for først når han oppdaget at de ikke hadde noen effekt for fredsforhandlingene, innså Károlyi at Ungarns fremtid var i deres hender uansett hva han gjorde, for Ungarns naboer med deres grådige krav av Ungarske territorium som også bygde på de fjorten punktene, ble støttet av Ententemaktene.

Da Károlyi resignerte som statsminister tok det ikke lang tid før den Ungarske Sovjet republikk ble erklært og aller først på deres agenda: terror. Ungarn under kommuniststyret var svært annerledes enn Károlyis Ungarn, den ungarske røde arme kjempet imot de invaderende styrkene og invaderte Slovakia. Ironisk nok var invasjonen og etableringen av en Slovakisk sovjet republikk noe innad de fjorten punktene med tanke på selvstyre ettersom Tsjekkoslovakia var dominert av Tsjekkerne, men formålet til Béla Kun nok var ikke Slovakisk selvstyre, derimot var nok spredningen av den kommunistiske ideologien mer hans mål. Selv om invasjonen av Ungarn i begynnelsen var bekymrende for flere Ententemedlemmer i begynnelsen, var invasjonen for å styrte den kommunistiske regjeringen godkjent av flere Ententemedlemmer, da spesielt etter etableringen av en kommunistisk stat i Slovakia. En kan tenke seg at selvstyre for Slovakia var positivt under rett regjering/ideologi, i ettertiden forble Sovjetiske Slovakia inkorporert inn i Tsjekkoslovakia som i ettertiden opp til sin midlertidige oppløsning under andre verdenskrig var den demokratiske "stormakten" i Sentral-Europa. Med demokratiske prinsipper som overveiet de kommunistiske klarte de å holde nasjonen relativt stabil, de fjorten punktene stadfestet selvstyre og selvbestemmelse, og ettersom Tsjekkerne og Slovakene er såpass like var dette tilfellet det samme som Jugoslavia; Lettere å etablere en større og derav sterkere sentralisert nasjon, enn å etablere en nasjon for hver en etnisk og kulturell linje.

Sovjet Ungarns røde terror var et forsøk fra den kommunistiske regjeringen i å konsolidere sin makt, samtidig passet den røde terrors utrensning av landeiere og religiøse skikkelser deres kommunistiske ideologi hvor religion ikke fantes og landet tilhøre alle. Med den røde terroren hadde den landeiende eliten som hovedsakelig var prester og grever/baroner drastisk krympet. Med responsen av den Hvite terror utført av den nasjonale ungarske arme, begynte Horthy sin egen konsolidering. Resultatet av to terror-konsolideringer var et Ungarn nærmest tomt for kommunister, en nokså krympet jødisk befolkning og angivelig en merkbar mangel av landeiende baroner/grever og presteskap. Symbolsk nok kan den hvite terroren som respons på den røde terroren trekke paralleller til borgerkrigen i Russland mellom de røde Sovjetene og de hvite tsaristene. De varige effektene av mangelen av den rike landeiende

eliten, mulige jødiske entreprenører og mangel kvalifiserte politikere gjorde at Ungarn i ettertiden var en nokså ustabil nasjon hvor den tidligere politiske, økonomisk og sosial krisen hadde blitt forverret av terrorens gang. Horthys maktkonsolidering i Ungarn var nok mye lettere med hans ledelse av den nasjonale arme og med den utrenskede landeiende eliten og politiske motstandere var veien nokså åpen. Via Ungarns revolusjonære og antirevolusjonære vei hadde Ungarn igjen blitt et monarki, men et monarki med intern uro og med formuleringen av en traktat i Paris pågående, var det å skaffe en monark på tronen ikke det første eller andre på agendaen til den Ungarske regjeringen under Horthy.

Behandlingen som Ungarn fikk av dets naboer i perioden 1918-1920 kan spores tilbake til de fjorten punktene og den generelle blandede etniske og kulturelle linene som befinner seg i det østlige sentral Europa og på Balkan. Grunnlaget Ungarns naboer manglet fikk de igjennom enkelte av de fjorten punkters fokus på selvbestemmelse, målet for Ungarns naboer var å sikre landområdene som Ungarn eide hvor befolkningen ikke var ungarere/madjarer. Alle Ungarns naboer ville dermed sikre seg disse områdene som omskrev de historiske grensene Ungarn hadde hatt i århundrer. De rettferdiggjorde deres invasjoner på basis av selvbestemmelse fra de fjorten punkter og en mistanke om ungarsk assimilering av de forskjellige minoritetene innad i Ungarn. Man kan tenke seg at dette er veldig ironisk, men akkurat denne situasjonen imellom Ungarn og dets naboer er noe det senere Folkeforbundet ville ha passet perfekt til, med dets mål å forhindre konflikter kunne Folkeforbundet ha forhindret invasjonene og løst konflikten om landområdene på en mindre krigersk måte, det dumme er at Folkeforbundet først ble etablert da konflikten var i sin slutfase.

Den "røde tråden" er de fjorten punktene, mere presis så er det selvbestemmelse. Foruten punktenes presentasjon og de siste punktenes utgangspunkt på selvbestemmelse for de forskjellige nasjonalitetene i Sentral-Europa og Balkan kan situasjonen for Ungarn i perioden 1918-1920 vært helt annerledes. Vis punktene ikke fokuserte såpass mye på selvbestemmelse kan det hende at Károlyi ikke ville ha vært så pasifistisk ved hans regjerings ledelse av Ungarn, og derav hadde kommunistene ikke kommet til makten, noe som historisk sett var en av grunnene til at Romania invaderte Ungarn. Da ville nok Ungarn ha blitt invitert til fredskonferansen i Paris mye tidligere enn det som skjedde historisk sett, hvor de der kunne ha knivet med de Jugoslaviske, Tsjekkoslovakiske og Rumenske delegasjonene angående deres argumenter og krav som også ville ha vært noe annerledes. Samtidig ville da Horthy sin vei til makten vært annerledes om han i det hele tatt ville ha tatt den veien. Fremtiden i sin helhet for Ungarn og dets naboer kunne ha vært helt annerledes enn det den ble til, men slik

ble den ikke. Slik tenkning er det man kaller for kontrafaktisk historie, hvor man ser på hva som kunne ha skjedd og stiller spørsmål/hypoteser til det⁵⁵. Uansett så er ikke kontrafaktisk historie den faktuelle historien som skjedde og man kan ikke forandre fortiden uansett hvor mye man har ønsket det, for Ungarn betydde dette at Trianontraktaten var fremtiden, en fremtid de fleste Ungarere i dens samtid ville ha unngått.

Trianontraktaten

Delegasjonene fra Ententemaktene, Sentralmaktene og de som representerte etterfølger og utbryternasjonene fra Habsburgerriket ble invitert til fredskonferansen i Paris. Selve fredskonferansen begynte i januar 1919 og ble konkludert samme tid året etterpå, på grunn av Ungarns geopolitiske holdning, interne uro og rapid skifte til kommunisme forble de utestengt ifra fredsforhandlingene angående dem. De Tsjekkoslovakiske, Jugoslaviske og Rumenske delegasjonene hadde dermed god tid til å argumentere for sine krav på ungarsk territorium som de okkuperte på sin vei for å styrte den kommunistiske regjeringen. Da Horthy-regjeringen kom til makten i Ungarn utpekte Horthy selv den nye utenriksministeren som representant for den Ungarske delegasjonen, Grev Pál Teleki. Teleki var professor i geografi og grunnleggeren av et ungarsk geografi-samfunn som ble grunnlagt i det tidligere habsburgriket. Hans geografi-samfunn hadde samlet mye statistikk angående de etniske og kulturelle grensene for den Ungarske befolkningen innad i Østeriket-Ungarn og han var dermed en veldig god kandidat for Horthy.

Teleki ble ikke lederen av den ungarske delegasjonen, den rollen fikk den tidligere kulturministeren Albert Apponyi på grunn av sine mange gode kontakter med vestlige politikere. Sammen representerte de Ungarn i fredsforhandlingene hvor de oversatte mange forskjellige kulturelle og historiske dokumenter som skulle fremme Ungarns stilling i fredsforhandlingene⁵⁶. En av disse dokumentene derimot ble det stilt spørsmål til, det stadfestet at i Ungarn hadde minoriteter retter som andre land ikke hadde, til dette ble det derimot umiddelbart stilt spørsmål til da ingen skoler i Ungarn hadde andre språk enn ungarsk og i det ungarske parlamentet av 413 representanter, så var bare en liten håndfull som ikke var ungarere⁵⁷. Her ble den ungarske delegasjonen tatt i en løgn noe som gjorde deres omdømme og troverdighet svært dårlig innad i fredskonferansen. Bare dager etter at den Ungarske delegasjonen hadde presentert disse dokumentene mottok grev Apponyi et utkast av den

---

⁵⁵ Tranøy, 2022

⁵⁶ Suppan, 2019, s. 130

⁵⁷ Ibid: 130

daværende fredstraktaten. I utkastet skulle Transilvania gå til Romania og Øvre-Ungarn til Tsjekkoslovakia. Landområder med mindre grupper ungarere ble overgitt, men også områder hvorav det større flertallet av dem var ungarere ble overgitt til alle nabolandene Jugoslavia, Tsjekkoslovakia, dens gamle nabo Romania og til og med Østeriket. I respons avholdt Apponyi en tale for fredskonferansen på Engelsk, Fransk og Italiensk. Han stresset at Ungarn ble straffet hardere enn de andre nasjonene og at med tapet av Øvre-Ungarn og Transilvania, hvorav de hadde mesteparten av sine mineral rikdommer og hydroelektriske kraft, ble det å betale krigserstatningene mye vanskeligere for dem. Apponyi påpekte i sine mangespråklige taler at rundt 3,5 million ungarere kom til å befinne seg utenfor Ungarn med traktaten. Her foreslo han at befolkningen i disse områdene skulle selv bestemme over hvilke land de tilhørte via Woodrow Wilsons mange punkter om selvbestemmelse⁵⁸.

Den 18 januar 1920 returnerte delegasjonen til Budapest og gav sin rapport til Miklós Horthy og regjeringen. Både Apponyi og Teleki kritiserte deres manglende kontakt med den øverste ledelsen av konferansen og dermed var de begge negativt innstilt til fredskonferansen og fremtiden generelt, de oppga at de andre delegasjonene i Pariskonferansen ikke brydde seg om deres innvendinger og forslag, og at de var for opptatte angående deres egne strategiske interesser⁵⁹. Etersom Ungarn på dette tidspunktet var midt under valget om nasjonens fremtid, ble Ungarn advart om å ikke restaurere Habsburg monarkiet til tronen⁶⁰. I tiden etterpå ble det holdt protester imot Ungarsk fragmentering, protestene ble til demonstrasjoner som krevde det samme som Apponyi hadde foreslått, en avstemning blant befolkningen i områdene som var omdiskutert. I respons av de Ungarske demonstrasjonene samlet de Tsjekkoslovakiske, Romanske og Jugoslaviske delegasjonene seg sammen i en felles front imot Ungarn hvor deres felles stans var å nekte slike avstemninger å ta sted⁶¹.

Den 4 juni 1920 markerte og står igjen i Ungarsk minne som en dyster dag, ved det store Trianon-palasset i Versailles Frankrike møtte de ungarske representantene opp, signerte fredstraktaten og dro med en gang etter signeringen mens de allierte representantene feiret for fred. Dagen da Trianontraktaten ble signert demonstrerte hundretusener i respons til resultatet av traktaten i gatene av Budapest, Ungarske flagg var på halv stang og i de neste tjue årene var det ikke et eneste parti som eksisterte som ikke ville forandre elementer av Trianontraktaten. Det er få ting som samler en hel nasjon sammen, men en nasjonal

---

⁵⁸ Suppan, 2019, s. 131

⁵⁹ Ibid: 131-132

⁶⁰ Ibid: 132

⁶¹ Ibid: 131-132

ydmykelse som Trianontraktaten var for Ungarerne samlet og forente alle de politiske partiene i et budskap «Rettferdighet for Ungarn»⁶². Senest i august 1921 trakk de siste Jugoslaviske soldatene seg ut av Ungarsk territorium og Ungarn igjen var fri for okkupanter, men den bitre smaken kom til å vedvare lenge for ungarsk nasjonalisme og er til dels fremdeles tilstedeværende den dag i dag ⁶³.

I ettertiden var Ungarn en skygge av seg selv, en skygge som led av krigens ettermæle som de fleste Europeiske nasjonene også følte på, bortsett fra at Ungarn hadde vært i en varig krig og okkupasjon helt frem til 1921 noe som mest sannsynlig forverret den allerede ille situasjonen. Fredsavtalen som ble tvunget på Ungarn reduserte dens totale landområder med rundt 2/3 deler, noe som gjorde at Ungarn hadde gått fra å være en av de større nasjonene i Sentral-Europa, til en av de minste. Tapet av landområdene representerte en stor forandring for Ungarn med at den mistet med disse områdene større deler av dens befolkning og naturressurser som ville ha hjulpet stort med å betale for krigserstatningene de var skyldige i. Ungarn hadde vært et offer av de fjorten punkters anvendelse av dets naboer i lag med nasjonalisme noe som hadde etterlatt et svekket og drastisk krympet Ungarn som ikke kunne gjøre annet enn å gå fremover⁶⁴.

Nasjonalistiske og smaken av imperialismen i Trianontraktaten

Med Woodrow Wilsons fjorten punkter hadde nok mange europeere håpet på en mere stabil fremtid for Europa, som vi i dag vet så ble ikke dette en realitet i og med at de følgende perioden er kjent som mellomkrigstiden.. Med sine ønsker om å verne om sin representative etniske befolkning og kultur innad i Ungarn, la de krav på landområdene de bodde på i fredsforhandlingene. Her kan man se at Ungarns naboer med basis i enkelte av de fjorten punktenes fokus på selvbestemmelse, la krav på områder og dets befolkning som de ville beskytte ut ifra Ungarns undertrykkelse og mulige assimileringsspolitikk. De strategiske interessene hos Ententemaktene var grunnlagt i å opprettholde verdensordenen og sikre varig fred, dermed gikk de med på flere av Tsjekkoslovakia, Jugoslavia og Romanias krav og anså de som fredsbevarende tiltak. Særlig med mange av Ententelandenes negative holdning imot Ungarn så var det ikke noe problem for de å gå med på krav som styrket deres allierte på

---

⁶² Suppan, 2019, s. 136

⁶³ Ibid: 136

⁶⁴ Putz, 2019, s. 142

Ungarns bekostning, ikke minst på grunn av at mange ga Ungarn delvis ansvar for krigens utbrudd⁶⁵.

I en kombinasjon som bygde på nasjonalisme og de fjorten punkters selvbestemmelse rettferdiggjorde Tsjekkoslovakia, Romania og Jugoslavia deres krav på Ungarske landområder. Verdt å merke seg her er at nasjonalismen de bygde på var følelsen av felles tilhørighet i religion, kultur og språk, ikke den politiske ideologien Nasjonalisme som forvillet seg innad med fasisme. Det er hvordan nasjonalisme blir brukt som definerer om det er negativt eller ikke og deres krav om på landområder med begrunnelse av å verne om sin representative befolkning er ikke ulikt hendelsen noe tjue år senere da Tyskland annekterte Sudetlandet for å verne om den Tyske befolkningen der. Med Trianon iverksatt ble store deler av den ungarske befolkningen splittet inn i de forskjellige nabolandene hvor de plutselig ble minoriteter, og hvor man kan anta at deres behandling ikke var den beste. Kravene påført Ungarn kan bli sett på som nokså imperialistiske fra Ungarns ståsted, dets naboer økte deres makt igjennom krig som resulterte i territoriale vinninger som de rettferdiggjorde igjennom nasjonalisme og prinsippet om selvbestemmelse. Den imperialistiske stortiden var over for de europeiske stormaktene, men for de mindre nasjonene i Europa, forble dette en smakebit av hva de hadde gått glipp av.

[Trianontraktatens ettermæle](#)

Traktaten er som nå godt etablert, ikke noe positivt for Ungarn som en nasjon eller for den ungarske befolkningen som via dens effekt nå var splittet. De etniske linjene i de tidligere Habsburgriket gjorde det umulig å samle deres representative befolkning inn i en nasjon foruten å inkorporere andre minoriteter. Det er med dette at Apponyis estimat på 3,5 millioner Ungarere nå befant seg utenfor deres hjemland og ble til minoriteter⁶⁶. De fjorten punktenes 9-13 fokus på selvbestemmelse ble kastet i søpla grunnet det enorme arbeidet det måtte ha blitt til for å etablere nasjonstater i disse områdene. Det forble lettere Ententemaktene å gi store deler av det tidligere Habsburgriket til de nyetablerte kongedømmet av serbere, kroater og slovenere senere Jugoslavia, riket mottok landområder bebodd av 12 millioner mennesker hvorav ca. 8,44 millioner var serbere, kroater og slovenere⁶⁷. Ungarn hadde ved oppløsningen og av Habsburg monarkiet en befolkning som nærmet seg 21 millioner mennesker i sitt område av riket kalt Transleithania foruten Bosnia-Herzegovina og Ungarn etter

---

⁶⁵ Suppan, 2019, s. 136

⁶⁶ Suppan, 2019, s. 158

⁶⁷ Ibid: 157

Trianontraktaten ble signert hadde en befolkning på nesten 8 millioner hvorav de aller fleste var ungarere⁶⁸.

Ungarns avsto landområdene som ble tildelt Romania, Tsjekkoslovakia og Jugoslavia og gikk inn i effekt 28 juli 1921⁶⁹. Transilvania som Romania var blitt lovet ble gitt til de igjennom Trianontraktaten, Tsjekkoslovakia fikk tildelt Øvre-Ungarn ifra Ungarn til tross for Apponyis innslag under fredskonferansen og med Edvard Benes ekspansjonistiske krav besto nesten 1/3 av datidens Tsjekkoslovakiske befolkning av minoriteter, dominert av tyskere⁷⁰. Av de invaderende naboene som fikk minst områder var Jugoslavia som fikk deler av det sørligste Ungarn som var bebodd av serbere, da det meste ungarsk kontrollerte delene av Banat hvorav Vest-Banat ble gitt til Jugoslavia og Øst-Banat til Romania⁷¹. Traktaten i likhet med Versailles for Tyskland begrenset størrelsen på den Ungarske armeen 35 000 og krigserstatningene ble betalt bare i en kort periode i form av kull ettersom Ungarn sin økonomi i likhet med den Østerrike hadde brutt sammen på grunn av krigen⁷².

Selv om Trianontraktaten representerte en nasjonal ydmykelse for Ungarn, hadde de større og mere umiddelbare problemer. Innhøstningene av korn i Ungarn til felles med andre deler av Europa hadde vært i perioden 1918-1921 mindre enn forventet og det var ikke spørsmål om det ville bli en europeisk hungersnød, men når. Den stadig synkende innhøstningen under krigen hadde vært synlig i den stadig synkende mengden korn i kornlagrene rundt omkrig i Europa, og nå som flere mennesker begynte å sulte for hver time som gikk var det ingen ringere enn USA som måtte trå til med hjelp. USA som ikke direkte ble påvirket av krigen eksporterte mat til Europa ifra 1918-21, noe som uten tvil forhindret en hungersnød av enorme proporsjoner fra å skje. Mannen ansvarlig for organisasjon som organiserte og sendte mat til Europa var ingen ringere enn den senere 31st Amerikanske presidenten Herbert Hoover. Matleveransene ifra USA kunne heller ikke ha kommet på et bedre tidspunkt da innhøstningene de samme årene var svært lave, noe som foruten USAs eksport av mat ville bare forverret og senket den Europeiske befolkningen drastisk⁷³.

---

⁶⁸ Suppan, 2019, s. 156-157

⁶⁹ Suppan, 2019, s. 155

⁷⁰ Ibid: 156-157

⁷¹ Ibid: 156

⁷² Ibid: 154

⁷³ Suppan, 2019, s. 26-28

Analyse: Trianontraktaten: hvor selvbestemmelse feilet, men samtidig lyktes

Så hvordan feilet de fjorten punktene med Trianon, det store fellesdriveren for punkt 9-13 er ordet; selvbestemmelse. Trianontraktaten delte opp Ungarn inn i flere deler og etterlot selve kjerneområdet Ungarn til Ungarn, hvor de andre områdene rundt omkring ble tildelt dets naboer som hadde da Trianontraktaten ble ferdigstilt hatt mye lengere tid til å argumentere til deres allierte angående deres krav. Ungarn som traktaten gjaldt hovedsakelig, rakk så vidt å delta i forhandlingene og på grunn av lite valg måtte signere selv om de ikke ville det. De fjorten punktene feilet det Ungarske folket da de tsjekkosllovakiske, rumenske og jugoslaviske okkupantene forbydde folkeavstemninger i områdene de ville ha. Punktene som stresset selvbestemmelse og som hadde blitt brukt som begrunnelse for invasjonen fikk grønt lys av Ententemedlemmene, men når punktene ble brukt imot dem og anvendt på den måten en kan anta at den opprinnelig skulle, ble det nedstemt, avstemningen i områdene ble forbudt.

Selvbestemmelse forandret Sentral-Europa og Balkan i den kommende fremtiden. Den passet til Romanias krav på Transilvania, de ekspansive kravene til Jugoslavia og Tsjekkoslovakia passet den også ved at de ville verne om deres slaviske brødre i Ungarn. Da Apponyi foreslo lokale avstemninger i områdene de la krav på med opprinnelse i de fjorten punktene, ble selvbestemmelse for de unyttig og irrelevant. Der og da kunne man se at deres krav på landområdene var nasjonalistiske og hadde i realiteten lite med selvbestemmelse å gjøre, de ville hovedsakelig svekke den større regionale makten som heldigvis for dem var fienden. Med Trianontraktaten ferdigformulering ble de fleste av områdene lagt krav på og okkupert gitt til dets okkupanter, selv om demografien i enkelte av områdene var dominant Ungarere. Dermed forandret signeringen av traktaten hverdagen til flere millioner ungarere, de befant seg nå utenfor deres hjemland og representerte nå den ungarske minoriteten i deres tidligere naboland.

For Tsjekkoslovakia og Jugoslavia var tildelingen av land bebodd av slaver ansett som en stor suksess, de var nå ansvarlige av å verne den slaviske befolkningen i områdene de fikk. For Romania var det en seier hvor de fikk tildelt landområdene de var lovet og hvorav demografien i de fleste områdene ikke var dominert av ungarere. Det er på disse måtene at selvbestemmelses punktene lyktes ved at disse områdene bebodd av deres representative befolkning nå tilhørte deres "hjemland". Med totalt forbud av avstemning i områdene angående selvbestemmelse og de følgende 3 millionene ungarere som befant seg utenfor Ungarn, var dette en urett. Dette viser til at for Tsjekkoslovakene og Jugoslavene var selvbestemmelse et verktøy og et middel til å oppnå sine mål, for Romania var det derimot

enda en driver som grunnla deres krav på Transilvania. De ungarene som nå befant seg i nye land måtte velge, mange av disse returnerte til Ungarn, men interessant nok fins det en majoritet av Ungarere den dag i dag i det sørlige Transilvania noe som tilsier at mange fortsatte å bo der de bodde.

Selvbestemmelsesprinsippet til Woodrow Wilson ble i all hovedsak bruk av de Europeiske maktene til sitt formål for å deretter å bli kastet til siden da den ikke tjente de lengere. De eneste punktene om selvbestemmelse som Ententemaktene gikk med på var som tidligere nevnt gjenetableringen av Belgia og etableringen av en ny polsk stat, kort sagt punkter som ikke begrenset deres egen makt og som var mere positivt enn noe annet. De fjorten punktene og derav USA var for Sentral-Europa og Balkan en stor påvirkningskraft som forandret og formet fremtiden til regionen i en måte som blir anset på som både positiv og negativ i ettertiden.

Konklusjon

Det er ingen tvil om at USAs fjorten punkter, og spesifikt selvbestemmelsen derav påvirket Sentral-Europa og derav Ungarn, jo foruten å ha ønsket de indirekte konsekvensene som i lys av dem, presenterer de fjorten punktene begynnelsen av den større påvirkningskraften USA har den dag i dag. De fjorten punktene var i all hovedsak lagt frem av president Woodrow Wilson og USA som en "mal" eller plan for å sikre den fremtidige freden etter første verdenskrig. Punkter som sikret åpenhet, fri handel, selvstendighet og selvstyre for folkeslag over store deler av kloden. Punkt 9-13s utgangspunkt på selvbestemmelse ble noe ironisk bruk til det de fjorten punktene ville forhindre, krig. Tsjekkoslovakia og Serbia senere Jugoslavia brukte selvbestemmelsesprinsippet til å rettferdiggjøre sine invasjoner og krav på Ungarske landområder. For Romania ble selvbestemmelses aspektet enda en grunn for de å ta Transilvania, hvorav befolkningen tilhørte deres demografi. Punktene formål om å sikre en etterkommende fred, feilet.

Selv om punktene feilet sendte selvbestemmelsesprinsippet bølger igjennom hele Europa, noe som påvirket Ungarn på en måte man ikke ville ha forventet. På grunn av de gikk Ungarn fra å være en av de større nasjonene i Sentral-Europa til å være en av de minste og man kan argumentere at situasjonen for Ungarn kunne ha vært annerledes foruten de fjorten punktene. Ungarn tjente ikke stort på selvbestemmelsesprinsippet som dets naboer gjorde, på deres bekostning. Dets naboers begrunnelse med selvbestemmelsesprinsippet var å verne over deres representative befolkning som var minoriteter innad i Ungarn. Igjennom mine

undersøkelser ser jeg på de fjorten punktene og derav selvbestemmelsesprinsippet som den forårsakende faktoren for den situasjonen Ungarn befant seg i. Ungarn befant seg i krig med sine naboer da de formelt sett hadde undertegnet en våpenhvile, og med Károlyis pasifistiske regjering ble overtakelsen av disse områdene lettere for dem. Noe ironisk nok så var Apponyi's argumentasjonen for folkeavstemning i disse områdene, det eneste tilfellet hvor selvbestemmelse ville ha mulig tjent Ungarn, men da dette ikke passet for okkupantene ble det nedstemt noe som gikk rett imot selvbestemmelsesprinsippet.

Ironisk nok kan man se på de fjorten punktene på denne måten: med punktene om selvbestemmelse og uavhengighet kan man tenke seg at nasjonalismen blant flere folkegrupper økte. Hvorfor ironisk da, jo fordi de fjorten punktene var i bunn og grunn Woodrow Wilsons og USAs plan/"mal" for en varig fred, og når selvbestemmelse i flere av punktene ble brukt som basis for å invadere sine naboland, kan man nok se ironien i det. Selv om krigene ikke varte lenge, var situasjonen og behandlingen av Ungarn såpass påtvunget uten stort av deres innslag at fredstraktaten etterlot varige skar. Varige skar som markerer en av de mørkeste tidene i ungarsk historie, om ikke den mørkeste. Med Trianontraktaten feilet selvbestemmelsesprinsippet for Ungarerne noe som etterlot en varig misnøye i ettertiden, for dets naboer var selvbestemmelsesprinsippet en seier for deres interesser. Med de få kildene brukt, har jeg vist til at de fjorten punktene var viktige momenter for Ungarns daværendesituasjon og den etterfølgende tiden for ikke bare Ungarn, men for Europa i sin helhet. Bitterhet, hevntanker, stormaktspolitikk og strategiske interesser er det man kan legge skyld på for at de fjorten punktene feilet, og at perioden følgende er kjent som mellomkrigsperioden.

Litteraturliste

Kilder:

- Foreign Relations of the United States, 1913-1921, The World War, ed. Joseph V. Fuller (Washington: United States Government Printing Office, 1928), Document 5. Hentet fra: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1918Supp01v01/d5>
- Graebner, N. A & Bennett, E. M. (2011). *The Versailles Treaty and Its Legacy: The Failure of the Wilsonian Vision*. Cambridge: Cambridge University Press
- Kramer, L. (2011). *Nationalism in Europe & America: Politics, Cultures, and Identities since 1775*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press
- Kramer, L., Palmer, R & Colton, J. (2020). *A History of Europe in the Modern World*. (12 utg). New York: McGraw-Hill Education
- National Archives. (2022, 08. februar). President Woodrow Wilson's 14 Points (1918). Hentet fra: <https://www.archives.gov/milestone-documents/president-woodrow-wilsons-14-points>
- Putz, O. (2019). *Metaphor and National Identity* (2. utg.). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. Hentet fra: https://web.s.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzIzMjI1OTNfX0FO0?sid=41cc0922-6d32-41c4-8f93-0eab9e2212cd@redis&vid=0&format=EB&lpid=lp_1&rid=0
- Sandmo, E. (2015). *Tid for historie – en bok om historiske spørsmål*. Universitetsforlaget.
- Suppan, A. (2019). *The Imperialist Peace Order in Central Europe: Saint-Germain and Trianon, 1919-1920*. Wien: det Østeriske Vitenskapsakademiet. Hentet fra: https://web.p.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzIyOTQzOTIfX0FO0?sid=eba2297c-1828-4a05-8827-4d643c0ba5e1@redis&vid=0&format=EB&lpid=lp_A-2&rid=0
- Tranøy, K. E. (2022, 6 april). Kontrafaktisk utsagn (logikk). Hentet fra: https://snl.no/kontrafaktisk_utsagn_-_logikkTr

